

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

Հետևեալ գրերը՝ Կարնոյ և այլ կողմանց Հայոց գաղթականութեան խնդրոյն վրայ վսեմ. Լազարէֆ Հայազգի զօրավարի, Խոմայիլ փաշայի և այլոց մէջ տեղի ունեցած պաշտօնական հեռագրոց պատճեններն են, որք հայերէնի թարգմանուելով՝ Կարնոյ Առաջնորդարանը զրկուեր են, փորագրելով՝ ժողովրդեան մէջ ցրուելու և անդորրեւելու համար:

Կարս 31 օգոստ. իրիկուան ժամը 8 րոպէ 45

Ժէնէրալ Լէյթնանտ Լազարէֆէն առ Միւշիւր Խոմայիլ փաշայ

Երզրումի զինուորական կուսակալը ինձ հաղորդեց որ երէկ զինքն քանի մը տաճկներ մտեր են հայու մը բնակարան. զայն կողպտեր են. մէկ մարդ վիրաւորեր են, և մէկ կին բռնաբարեր են. այսօր ևս թուրք մը վիրաւորեր է հայ մը, որ ընդգլխաւորուած է նորա Քրիստոնէից նկատմամբ ըրած սպառնալեաց: Սարսափահար ժողովուրդը հաղարաւոր բազմութեամբ խռուեր են Արքեպիսկոպոսին քով, յայտնելով անոր՝ տաճկաց սպառնալեաց աւելնալը և իրենց անելանելի դրութիւնը:

Առաջարկելով դիտման ձեռք առնուլ ամեն կարելի միջոցներ մինչև մեր զօրաց Երզրում մտաւու վերջին րոպէն քաղաքին մէջ կարգ պահելու և ամենուր ընչից ու անձանց ապահովութեան համար, ես կը իմեմ ձեր Բարձր զերազանցութեան չղանալ ձեր կողմանէ ևս գործադրել ամեն կերպ միջոցներ և ձեր բարոյական աղբեցութիւնը քրիստոնեայ ժողովրդոց պաշտպանութեան և անդորրութեան համար: Միւշիւր, ես բոլորովին հաւատացեր եմ որ դուք կրելով ձեր վրայ ժողովրդեան և զօրաց խորին յարգանքը, և Նորին մեծութեան Սուլթանին ձեզ շնորհած ընդարձակ իրաւասութիւնը և վստահութիւնը, ձեզ համար դիւրին է զսպել մահմետական ամբոխին կրկն գրգռումը և քրիստոնէից մէջ կազմել լիակատար համըղում առ արգարութեան ու ժը և Օսմ. պետութեան

հայրախնամ հովանաւորութիւնը մասնաւորաց և հանուրին համար:

Հայոց ազգին ուղղած հրատարակութեան մէջ դուք կը տեսնէք թէ ինչ համազմամբ և ինչ լի հաւատով կնայիմ Օսմ. հրապարակութեան տակ գտնուած քրիստոնէից ապագայ վիճակին վրայ. վստահ որոյ կհամարձակիմ մտածել որ ձեր բարձր զերազանցութիւնը ուշի ուշով նկատողութեան կ'առնուի իմ այս յայտնութիւնները և կկարեկցի քրիստոնեայ ժողովուրդին:

Խնդրեմ ձեր կարգադրութիւնները ինձ հաղորդելու շնորհն ընէք, որ ես այն ներկայացնեմ Նորին բարձրութեան մեծ գթսին:

* * *

Կարս սեպտ. 1 կէս օր
Ժէնէրալ Լէյթնանտ Լազարէֆէն առ Միւշիւր Խոմայիլ փաշայ

Երէկ հեռագրով ձեզմէ խնդրեցի որ դուք միջոցներ ի գործ դնէք քրիստոնէից ընչից և անձանց ապահովութեան համար, այսօր ստացայ հեռագիր հայոց ժողովրդէն որ խիստ երկիւղի մէջ է, և Օսմ. կառավարութեան պաշտօնէից վրայ հովանաւորութիւն մի չտեսներ, և թէ սաստիկ բռնութիւններ տեսնելով պատրաստ է ինքզինքն ձգել մեր սահմանները:

Արդէն Ալաշկերտէն սկսեր է քրդերու երկիւղէն հայոց գաղթականութիւնը. անոնց օրինակին կսկսին հետեւել մասնաւորապէս և խորասանի քրիստոնեայք: Միւշիւր, դուք գիտէք որ ես ինքս և նմանապէս թաղաւոր կայսեր փոխարքայէն ստացածս տեղեկութեանց համեմատ աշխատեցի իմ բոլոր իմ բարոյական աղբեցութիւնս բանեցնել հայոց ազգին իր տեղն պահելու համար, պատուով ըստ զիրենք վստահացնելով թէ իրենց համար ամենալու պահպանութիւն և երաշխաւորութիւնն է լիակատար հաւատը և տարապայման հնազանդութիւն ունենալ Օսմ. պաշտօնէութեան նկատմամբ:

Միւշիւր, ես բոլորովին համոզուած եմ թէ դուք ինձ գաղափարակից էք և անշուշտ առանձին և աղբու միջոցներ ի գործ

կդնէք հայոց հասարակութեան անդորրութեան համար. ասով դուք վերջ կ'դնէք անոնց յուզեալ վիճակին. և կհարկադրէք զիրենք տեղերնին նստիլ և խաղաղ իրենց աշխատանայ դադարէ հարկ չէ ձեզ հաւատացնել որ իմ մէկ խօսքս՝ այն է «գաղթեցէք մեր սահմանները» ձեր բոլոր քրիստոնէաւորեկ գաւառները կամայացնէ, բայց ես հոգւով և սրբտով բարեացակամ լինելով Հայոց ազգին, և գիտնալով թէ մեծ բազմութեանց գաղթականութեան վրայ ինչ զրկանքներ և զհոգութիւններ կհասնին, և ունենալով հաստատ հրամաններ Նորին Բարձրութեան Մեծ Գթսէն, կհամոզեմ ձեզ պատուելի Միւշիւր, այս գործին հետամուտ լինիք ամենայն եռանդով. ձեզ կ'օրհնեն այն ժողովուրդները, որոնք զօրաւոր և արդար իրաւանց ձեռքին տակ կգտնեն հանդուտութիւն. և ապահովեալ կը շահուին իրենց աշխատանայ պատուներով. ինչ որ ըրեր էք գաղթականութեան առաջն առնելու համար, խնդրեմ ինձ իմաց տայք:

* * *

Կարս սեպտ. 1 երեկոյ
Ժամը 2 րոպէ 43

Ժէնէրալ Լէյթնանտ Լազարէֆէն առ Ժէնէրալ Մայոր Դիմիտրի

Դուք կկարգադրէք այն հեռագիրը զոր ես ձեր միջոցաւ կըրկեմ Խոմայիլ փաշային. յայտնեցէք Արքեպիսկոպոսին միջնորդութեամբ Հայոց ազգին, որ անկասկած ես նոցա անկեղծ բարեկամը լինելով բարոյական անմատոյան չեմ իրենց ապագայի մասին, մասնաւոր հակառակութիւն մը չի կրնար պատճառ լինել ընդհանրութեան յուզման. Օսմ. տէրութեան շահը չընեն իրենք ինքեւ աշխատաւոր խաղաղ Հայոց ժողովուրդն, որոնք կը հարստացնեն Օսմ. գանձն, և արհեստներու վաճառականութեան, և երկրին հարստութեան բարդաւաճման հիմունքն են. յայտնեցէք անոնց՝ Խոմայիլ փաշայի զրկածս հեռագիրներուն իմաստը և ըսէք թէ Նորին բարձրութիւնը բանակցութիւններ ըրեր է Պոլսոյ պաշտօնատարաց հետ, ես հաւատացած եմ որ Խոմայիլ փաշայի ի

րաւունքը և ստորագրեալ զօրքերն կըրեն իրենց ապահովութիւն և երաշխաւորութիւն, մեր թողնելիք երկիրներուն քրիստոնեայ ժողովրդոց անձանց, բայց մի և նոյն ժամանակ հարկ է որ Հայոց ազգի առաջաւորները պահանջեն ազգէն սանձուիլ խելաբերիլ, արժանաւոր դրից մէջ մընալ և քրիստոնէաւորեկ պարկեշտութիւն ունենալ, բարեբաւերներն Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրութեան մէջ գրուեր են, և Պէրլինի դաշնագրին ալ զանոնք չէ ջնջեր:

Պատճենիս ճշգրութեան համար ստորագրեմք

Երզրումի զինուորական կուսակալ Ժէնէրալ Մայոր Դիմիտրի պաշտօնատար առանձին յանձնարարութեանց պապով:

* * *

Խոմայիլ փաշայէն առ զօրապետ Լազարէֆ

Երկու կողմանց հպատակներու ապահովութեան հոգ տանիլ պարտաւորութիւն է նոցա պաշտօնատարներուն. այս առթիւ կը փութամ իմ շնորհակալիքս մատուցանել ձեր գերազանցութեան որ այսչափ հոգատար էք նոցա ապահովութեան. առաջուանէ տեղեկութիւն առած ըլլալով այդ անկարգութեանց վրայ ես ուղարկեցի Ֆէրիք Մուսայ փաշան իբր զինուորական, և իբր քաղաքական՝ հաճի Հիւսէյին փաշան, հարկ եղած պաշտօնատարներով և ոստիկաններով. իսկ Պայազլիտի համար միւլթէթիֆի պաշտօնով զրկեցի Եուսուֆ փաշան, նոյնպէս պաշտօնէիք և ոստիկաններով. Վանէն ալ զօրքերն կպատրաստուին շուտով ելլել յիշեալ տեղերն հարկ եղած կարգադրութիւններն ընելու համար. կը պատրաստուիմ անձամբ այցելելու, ուստի դարձեալ կը շնորհակալեմ ձեզ, ձեր ինձ վրայ ունեցած համակրութեանը համար:

* * *

Ժէնէրալ Լազարէֆէն առ Ժէնէրալ Դիմիտրի

Ձեզ ալ կը յայտնեմ թէ՛ հրամայեր եմ խորասանի և Հասան գալայի կառավարիչներուն չթողնել ամենևին դաղթականութիւն լինի տաճկաց երկիրներէն դէպ ի

մեր սահմանները, եթէ ինքնագլուխ անցնելու լինին՝ հրաման տրուած է բռնի յետ դարձնել, իսկ եթէ հակառակ ամենայնի դարձեալ ջանան անցնել՝ այն ատեն պարտաւոր են ձերբակալելով յանձնել տաճկաց կառավարութեան որ տանի իրենց տեղերը:

* *

Դարձեալ նոյնէն առ նոյն

Արտաքին գործոց նախարարը հաղորդեք է նորին բարձրութեան մեծ դքսին, թէ պատուիրած է Կ. Պօլսոյ գետապան իշխան Լապանովաւովսիին, որ բանակցի Բ. Դրան հետ օգնել մեզ տաճկահայոց հպատակութեան դէմն առնելու, և յատկապէս միջոցներ ի գործ պիտի դրուին շփոթեալ ժողովուրդը հանգարանեցնելու համար:

Ազգային ժողովն երէկ չկրցաւ լուծել օրակարգին մէջ նշանակեալ խնդրոց և ոչ մէկն: Հայկական ըսուած խնդրոյն համար կարգեալ խառն մասնաժողովին տեղեկագիրը կարգացուեցաւ, յորում գրուած է.

«Մասնաժողովս իւր ընդունած հրահանգին համաձայն գիտնց Ս. Պատրիարք Հօր՝ Հայկական խնդրոյ վերաբերեալ իւր քով գտնուած բոլոր գրութիւնք տեսնելու, նորին Սրբազնութիւնն զանոնք բոլորն Մասնաժողովոյն ներկայացուց, և իբր Սահմանադրական Պատրիարք իւր ձեռնարկութեանց մանրամասն համարը տրուաւ բացատրութեամբ հանգերձ, սոյն գրութիւններն Մասնաժողովս մանրախոյզ հետազոտութեամբ մի առ մի կարգաւորով, զանոնք Ազգային շահոյց ըստ ամենայնի համաձայն, և պարտաւոր պատշաճ գործառնութիւնք ամենայն անձնութեամբ ու արիւթութեամբ ի գործ դրուած գտաւ, և յոռի վարչութեան դէմ դառնապէս բողոքուած՝ Հայ ժողովրդեան վիճակին անխուսափելի դարման Հայաստանի մէջ Հայ վարչութեան անհրաժեշտ ըլլալը՝ հաստատուն և իրական ապացոյցներով ցոյց տրուած էր:

«Մասնաժողովս ինչպէս լսեց Ս. Պատրիարքը, նոյնպէս Պէկեան էֆէնտիի ձեռքը գտնուած Հայկական խնդրոյ վերաբերեալ գրութիւններն ալ (ըստ իւր յայտարարութեան յատենի պատկառելի ժողովոյդ) տեսնել պատշաճ դատեց, և հրաւիրեց զինքը ներկայացնել զանոնք Մասնաժողովոյս, որպէս զի եթէ անոնց մէջ կապակածի կամ շփոթութեան տեղի տուող բան մը տեսնէ, որ քննութեան արժանի ըլլայ, կանոնայ պատկառելի ժողովոյդ բե-

րել և ներկայացնել, և ըստ այնմ քննութեան եղանակին ու ժամանակին վրայ կարծիք յայտնել, սակայն Պէկեան էֆէնտի չհաճեցաւ այդ թղթերն ներկայացընել, այնպիսի առարկութեամբ, որով Մասնաժողովոյս պաշտօնը սխալ մեկնած էր, ուստի Մասնաժողովս չուզելով իւր հրահանգը երկրորդել, պատշաճ դատեց պատկառելի ժողովոյդ անօրինութեանը յանձնել:

«Արդ՝ Մասնաժողովս կեղծակամք իւր տեղեկագիրը թէ, Ս. Պատրիարք Հօր՝ Հայկական խնդրոյ վերաբերեալ բոլոր գրութիւններն տեսնելով և քննելով, բնաւ կասկածի կէտ մը գտած չէ անոնց մէջ. — ուստի Ամենապատիւ Ս. Պատրիարքը պատկառելի ժողովոյդ վստահութեան և շնորհակալութեան արժանի է, Հայկական խնդրոյ մասին իւր բոլոր գործողութեանց համար, զորս իր պատասխանագրովը ամփոփած և բերած է պատկառելի ժողովոյդ»:

Այս տեղեկագրին վրայ ջերմ և աղմկալից վիճաբանութիւն մը բացուեցաւ. երեսփոխանաց ոմանք կպնդէին, թէ մասնաժողովը՝ Ս. Պատրիարք Հօր լսելէն յետոյ՝ Պէկեան էֆէնտիի տեղեկութիւններն ու առ ձեռն ունեցած գրքերն ալ առնելու տեսնելու պաշտօն և իրաւունք ունէր, և թէ Պէկեան էֆէնտի պարտաւոր էր ներկայանալ մասնաժողովին, այլք կպնդէին, թէ ազգային ժողովը որոշած է որ մասնաժողովը միայն Ս. Պատրիարք Հօր տեղեկութիւնները լսէ և տեղեկագրէ, թէ՛ յայպէս նշանակուած է ատենագրութեանց մէջ, և թէ հարկու ապաքէ հրահանգ գրուած է առ մասնաժողովը: Այս վերջին յայտարարութիւնն ըրինք մեք ալ իբրեւ երեսփոխան և ատենագիր, և այս պատճառաւ մեր և Ատենապետ էֆէնտիին մէջ անհամաձայնութիւն ծագեցաւ, վստն զի նորին Մեծապատուութիւնը մեր յայտարարութեան հակառակ կանոնէր: Միւս կողմանէ Պէկեան էֆէնտի՝ զրեր ի ձեռնին՝ կպահանջէր որ թոյլ տրուի իրեն, յատենի Ազգային ժողովոյ կարգաւ և իւր դիտողութիւնները տալ, և Ս. Պատրիարքը յաճախ կհրամայէր որ թոյլ տրուի և չարդիւրի: Բայց Ատենապետ էֆէնտի և երեսփոխանաց ոմանք կարգելուին, դարձեալ և դարձեալ կպնդէին որ Պէկեան էֆէնտի երթայ մասնաժողովին: Իրարու հակառակ մըրցող այս յայտարարութիւնները երկու կողմանէ ամենայն ջերմութեամբ կպաշտպանուէին, յատե-

նի ժողովոյ կարգաւ համար Ս. Պատրիարք Հօր ըրած հրահանգը կխնդրուէին, և վերջապէս Ատենապետ էֆէնտին իբրեւ խնդիր քուէի դնելով, կորոշուի որ Պէկեան էֆէնտի մասնաժողովին ներկայացուէ առ ձեռն ունեցած գրքերը, և այս որոշումն կըլլայ՝ ներկայ գտնուող երեսփոխանաց 22 քուէով ընդգէմ 13 ի, որոց վերջնոյն մէջ է նաև Ս. Պատրիարք Հօր քուէն ալ:

Իսկ Պէկեան էֆէնտի կըրողքէ այս որոշման դէմ, յայտարարելով թէ ինքն արդէն վաղ քան զքուէարկութիւնն բազմիցս ծանոյց թէ յատենի ժողովոյն կրնայ կարգաւ և տալ իւր դիտողութիւնները:

Այսպիսի վիճակի մէջ գոյուեցաւ երէկ ատենը, և երկու շաբաթէն պիտի գումարի ժողովը, պայմանաւ որ առաջին դորձն ըլլայ՝ Գողաքական ժողովէն հրաժարեալ հինգ անդամաց տեղ նոր ընտրութիւն ընել, որոյ համար ընտրելաց երկպառակ ցանկին արդէն պատրաստեալ է, և է հետեւեալն.

Երէկ էֆէնտի Կիւլպէնկեան	
Առաքել »	Ալթուն-Տիրի
Դէպք »	Փանոսեան
Լաւրի »	Պալէօզեան
Մարտիրոս »	Միսհէնաիսեան
Յարութիւն »	Սահակեան
Նիկողոս »	Աշնանեան
Ռուբէն »	Կիւմիւշլէրեան
Սեպուհ »	Տէրմիրճիպաշեան
Տիգրան »	Բարազմեան

Արդէն ծանոց տած է, թէ Ս. Պատրիարք Հայրը երկու շաբաթ յառաջ կարնոյ և չըմակայից Հայոց խնդրոյն առթիւ, խնդրած էր Բ. Դրանէ՝ զաղթականութեան առաջն առնելու և ժողովրդեան վիճակը ապահովելու պաշտօնով համազգային մասնաժողով մը ղրկել ի Հայաստան, և՛ Պէրլինի գաշնադրութեան 61 դ. յօդուածին գործադրութեան ձեռնարկել:

Արդ՝ ստուգեցինք, թէ ներկայ ամսոյս 12 թուականաւ Բ. Դրանը պատասխանագիր մը ղրկեք է Ս. Պատրիարքարան, որով կձանոնցան, թէ Ռուսաց բանակին Կարինէն մեկնելուն վրայ՝ որպէս զի քրթերը և ուրիշները Հայոց չարիք չհասցնեն, Պատրիարքարանի խորհրդածութեանցը համաձայն ինչպէս հարկ եղած ազդու հրամանները տրուեցան, նոյնպէս ուրիշ անօրէնութիւններ ալ եղան, և հետեւեալ վտանգին առաջն առնուեցաւ:

Բ. Դրան սոյն պատասխանագիրը եթէ երբէք երաշխաւորութիւն մը պիտի համարուի կար-

նեցուց համար, շատ աղէկ կըլլար որ Բ. Դրանը բարեհաճեր ըրած անօրէնութեանցը վրայ տեղեկութիւն տալ, և կարենցէք՝ ընդ որս և ստեղծ չայաստան՝ շատ ուրախ պիտի լինէին՝ եթէ տեսնէին, որ Բ. Դրան ձեռք առած միջոցներուն գործողութիւնը՝ կարող, ձեռնհաս, և ազատամիտ ու անաչառ անձանց յանձնուած է: Բայց և այնպէս մեք գոհ եղանք ասով, վստն զի սոյնտօնու կան հերքում մ'է թուրք լրագրաց ոմանց այն յայտարարութեան դէմ, որով ցոյց տալ ուղիցին թէ կարնոյ հայերը գոհ են իւրեց վիճակէն և թէ ամեն անգործութիւն և ապահովութիւն վայելած են և պիտի վայելեն, և թէ զաղթելու միտում չունին երբէք, և թէ թշնամական տարաձայնութիւններ են անոնք, եթէ այսպէս ըլլալ՝ տարակոյս չկայ, որ Բ. Դրանը իւր պաշտօնագրովը չէր բսիր թէ «տագնապին առջին առնուած է»:

Վստայ կուսակալին կողմանէ օգոստ. 14 թուով գրուած նամակ մը՝ որ դեռ երկու օր յառաջ մայրաքաղաք հասաւ, կը ծանուցանէ թէ՝ քաղաքին մէջ ամենայն ապահովութիւն կայ, և թէ՛ ժողովուրդը մտքէն անգամ չանցուներ գաղթել: Երանի թէ սոյնք ըլլար այս, և ասոր հակառակ տրուած տեղեկութիւնք՝ անստոյգ:

Գտնի մը շարաթ յառաջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գիրկը դարձող նորինեան վարդապետը՝ այս շաբաթ դարձեալ գաղթել վերընդունել է հոռմէական եկեղեցին, ըստ ոմանց՝ մեր Պատրիարքարանէն օգնութիւն և պաշտօն չընդունելուն և թափառական մնալուն պատճառաւ: Այս վարդապետը՝ Հոռմէական եկեղեցւոյ վարչութեանէն բաւական ծանր յանդիմանութիւն կերեր է այս անգամ, իւր գիրաւփօփոխութեան համար:

ՆԵՐՔԻՆ

Թիլթագրամին բարձման համար որոշեալ ամսական 50 հաղար իրան 90 հաղարի վերածուել է, ըստ Վաղըթի, այս յաւելուածն ալ ուրիշ տեղէ մը ապահովեալ ըլլալուն պատճառաւ:

— Վաղըթ կը գէ, թէ Օսմանեան ազգամարդկան դպրոցին մէջ քրիստոնեայ տղայք ալ ընդունելու առաջարկութիւններ կըլլան եղեր Բ. Դրան. Բ. Դրանը դիտողութիւն կընէ եղեր թէ՛ մինչև որ զինուորագրութիւնը ընդհանուր չըլլայ, սոյն հայոց:

ներու յատկացեալ դպրոցի մը մէջ քրիստոնեայ աշակերտ ընդունելը պատշաճ չէ. միւս կողմանէ ծանուցուելով թէ՛ Մահմետական սպայից հրամանին ներքեւ քրիստոնեայ զինուոր դնելն դժգոհութեան արտաճում կը լըլայ, կառարկեն եղեր որ, զինուորութեան ընհանրացումն կարելի ընելու համար՝ քրիստոնեայ սպաներ հասցունել պէտք է:

Վազըթ՝ որ շատ խնդիրներ առանց դիտողութեան չանցնիր, այս կարեւոր խնդրոյն վրայ իւր դիտողութիւնն հրատարակած չէ: Արդեօք ինքը Վազըթ ի նշակէս կը տնէ վերջին առարկութիւնը:

— Պաթումէն Տրապիզոն դարձող Տէրփիշ փաշան 6000 զօրօք կարին գացել է, և Պաթումէն ելնող զօրաց մնացորդ մասն ու նաւատորմին ալ մայրաքաղաքս կու գան:

— Աթէնքի օսմ. դեսպան Փոթիաթի պէյ՝ որ առժամանակեայ կերպիւ մայրաքաղաքս պիտի գար, ժամանակիս ծանրութեան պատճառաւ հոն մնալու հրաման ընդունել է:

— Բեդրասպուրի օսմանեան դեսպան Շաիր փաշա՝ որ Փարիզ կ'գտնուէր, դարձել է ի պաշտօնատեղին:

— Սուլթանիչէ շոգենաւն մայրաքաղաքէս մեկնեցաւ՝ Սեփասթօքի զերի առնել բերելու համար. և՛ Թայիֆ շոգենաւն ալ երէկ Բրէվէշէն եկաւ, 100 դերի բերաւ:

— Կիւրակէ կայսերական պալատան մէջ գումարեալ նախարարաց արտաքոյ կարգի ժողովին՝ թունուսի խայրէտտին փաշա ալ ներկայ դա՛նու եր է, ժողովը տեւեր է մինչև զիշերուան ժամը 8, Էրսուի, թէ որոշուեր է չընդունիլ Աւստրիոյ կողմանէ առաջարկեալ վերջին ծրագիրն, Հետեւեալ զիշերն ալ դարձեալ կայսերական պալատան մէջ արտաքոյ կարգի ժողով գումարեցաւ. բայց ինչ խնդրոյ համար ըլլալը գեռ յայտնի չէ:

— Փարտիւ Պօֆօր կգրէ, թէ յոյս չկայ որ Ասիոյ բարեկարգութեանց համար եղած բանակցութիւնը մօտերս վերջանայ. որովհետև Անգղիոյ կողմանէ առաջարկեալ ծրագրին, և Բ. Դրան դիտողութեանց մէջ մեծ տարբերութիւն կայ. այսու ամենայնիւ՝ անգղիական դեսպանը իւր կառավարութեանէն նոր հրահանգ ընդունած է, որպէս զի սինդէ՝ անգղիական ծրագիրն ընդունել տալու համար:

— Սպանեալ Մէհմէտ Ասլի փաշայի տիկնոջ 6000 դրշ ամսական սահմանուեր է:

— Ասլի Շէֆիք պէյ հեռագրեր է առ Բ. Դուռն, Տէրսիմի քիւրտերը պատժելու սկսուած ըլլալը:

— Բուսանիոյ աւագ ժողովին երկրորդ նախագահ Պ. Տիմիթրի Պըրաթիանօ Պօլոյ համար դեսպան ընտրուեր, և Բ. Դրան կողմանէ ընդունուեր է սոյն անձին ընտրութիւնը:

— Էրտէք զայոյզ անգղիական նաւատորմիդը՝ ձմրան մէջ տեղւոյն անյարմարութեան պատճառաւ՝ Իզմիր պիտի երթայ եղեր: Անգղիական դեսպանն երէկ Էրտէք ուղևորեցաւ՝ ի տես Հօրնպիի:

— Վազըթ լրագիրն այս անգամ «օրը երկու օխայ հացիկարօտ և ամիսը 400 դրշ շահող» ստորագրութեամբ նամակ մը ընդունել է. նամակագիրն՝ անհրաժեշտ պիտոյքն հայթայթելու համար կրած անձկութեանը վրայ խօսելէն յետոյ՝ կգանգատի քաղաքապետութեան պաշտօնակալաց դէմ, և կը իտէ թէ յառաջագոյն պիտի 10 փարայով առնուած տուփ մը լուցկիին այսօր մինչև 40 փարայի ելնելուն պատճառը՝ ո՛չ թղթագրամը և ո՛չ լուցկիին նուազութիւնն է, այլ՝ հարցնող վնասող չըլլալն: Վազըթի հետ մեք ալ կհաստատեմք այս գանգատանաց արդարացի ըլլալը: Անտանիլի եղած է արհեստաւորաց ոմանց չափազանցութիւնը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հնդկաստանի մէջ անգղիական մեծ ընկերութիւն մը վճարումները դադարեցուցեր է 2 միլիոն լիրա պարտքով, Լոնտոյի մէջ ալ երեք մեծ ընկերութիւններ դադարեցուցեր են՝ 4 միլիոն լիրայի չափ պարտքով, Այս դադարումներն շատ գէշ աղբեցութիւն ըրեր են թէ Հնդկաստանի և թէ Լոնտոյի մէջ, և իսկոյն բոլոր տէրութեանց արժեթղթերն իջել են:

— Գերմանիոյ Մուլլէ մարաշախան, զինուորական անցահանգիսի մը ժամանակ ցուրտ առնելով՝ հիւանդացի է:

— Աֆղանստանի Էմիրին մեծ որդին Եագուպ խան փախել է, և կկարծուի թէ Պարսկաստան անցել է:

— Պեսարապիոյ մէջ Բուսանիայի շատ ցոյցեր են՝ ընդդէմ Ռուսաց:

— Սերվիոյ նախարարաց և ժողովրդեան մէջ զժողովիւն կայ:

— Իտալիոյ մէջ, Յունաստանի համար հասարակաց ջերմ համակրութիւն մը կտեսնուի:

— Կիպրոսի անգղիական զօ-

րաց ռժշկապետն հեռագրեր է Լոնտոն, թէ կղզոյն օգն ու ջուրը աղէկ չդար անգղիական զօրաց, որովհետև Տալի ըսուած տեղը գտնուող 2620 զօրաց 400ը հիւանդ է:

— Աւստրիոյ կառավարութիւնը 100 միլիոն ֆիօրինի փոխառութիւն մ'ընելու ելեր է՝ Պանա և Հէրսէքի պատերազմական ծախուց համար: Այս խնդրոյն համար արդէն սահմանուած 60 միլիոն ֆիօրինը սպառել է:

— Ռուսիա դարձող զօրաց մատակարար պաշտօնակալներէն ոմանք բանտարկուեր են, անհաւատարմութեան ամբաստանութեամբ:

— Ռուսիոյ կառավարութիւնը զինուորական նորանոր կարգադրութեանց ծախքը գտնելու համար, մտադիր է կալուածական նոր տուրք մը սահմանել՝ տարին 15 միլիոն ռուպլի հասոյթ առնելու յուսով: Պէտք է գիտնալ, թէ Ռուսիա վերջին պատերազմէն յետոյ, հարկադրեալ է գինուորական զօրութիւնը առաւելու և միշտ կազմ ու պատրաստ մնալ, որովհետև կասկած կայ թէ՛ ժամանակէ մը ետքը պիտի ստիպուի պատերազմի բռնուիլ եւրոպական տէրութեանց ոմանց հետ:

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Վրէննա 3 հոկտ. — Աւստրիոյ նախարարը կայսեր դիմելով աղաչեցին որ յուլիս 3 թուով մատուցեալ իրենց հրաժարագրին համար որոշում տրուի:

Լոնտոն 30 սեպտ. — Ռուսիոյ կառավարութիւնը՝ Անգղիոյ կողմանէ Աֆղանստանի խնդրոյն վրայ առ ինքն ուղղեալ ծանուցագրին՝ պատասխաններ է թէ Ռուսիա Աֆղանստան դեսպան զըրկելով ուրիշ նպատակ չունի, այլ միայն Էմիրին հաճոյ ընթացք մը ցուցնել:

2 հոկտ. — Պաշտօնական լրագիրն Կիպրոսի վարչական կազմակերպութեան վերաբերեալ որոշում մը կհրատարակէ, Ըստ այսմ՝ օրէնսդիր և գործադիր ժողովներ պիտի հաստատուին կղզոյն մէջ, Թուրքիոյ և Անգղիոյ մէջ հաստատեալ դաշնագրին տրամադրութեանց համաձայն՝ Կիպրոսի կուսակալին պաշտօնն ու պարտքն ալ սահմանուած են:

3 հոկտ. — Տէյլի Նիւզ կկարծէ, թէ Հնդկաստանի զօրքը՝ նոյն առաջին օրը պիտի սկսի Աֆղանստանի վրայ ընելիք շարժման:

Արեւմտեան Հնդկաստանի անգղիական նաւատորմին մէկ մասը՝ Պասարայի ծոցը պիտի զրկուի:

Նախարարը շաբաթ օրը (այսօր) ի ժողով պիտի գումարին, Աֆղա-

նիստանի խնդրոյն վրայ խորհրդակցելու համար, Հաւանական է, որ թշնամութիւնք սկսին ձգմուռնէ յառաջ: Անգղիական լրագրաց լեղուն՝ խիստ պատերազմայող է. հասարակութիւնն ալ կպահանջէ, որ անյապաղ ի գործ դրուին Աֆղանստանի դէմ պէտք եղած միջոցները:

Կալկաթա 29 սեպտ. — Հընդկաստանի կառավարութեան կեդրոնն այս տարի Լահօր պիտի գտնուի: Այժմէն բանակատեղի մը սահմանուած է անդ:

2 հոկտ. — Կկարծուի, որ Աֆղանստանի վրայ ըլլալիք պատերազմը՝ ձմեռունէ յառաջ պիտի սկսի:

3 հոկտ. — Պիրմանիոյ թագաւորին որդին գահակալեց:

Բեդրասպուրի 2 հոկտ. — Կայսերական հրամանագիր մը արտօնութիւն կուտայ օտտիկանութեան ամեն ժամանակ խուզարկութիւն ընել գործարանաց մէջ:

Աղեկսանդրիա 3 հոկտ. — Դադղիոյ և Անգղիոյ կառավարութեանց մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ՝ եղիպտոսի նախարարաց ընտրութեան խնդրոյն նըկատմամբ:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
23 սեպտ. 1878

Բանաօլիսէ	11-58
Սօսիթէ Ժէնէրալի բաժ. Ա. Լ.	4-10
Բրէտի " " Օ. Լ.	3-22
Երկաթուղեաց " ֆր.	40-
Թրամուէյ " Լ.	1-50
1865ի վոխառութիւն ֆր.	75-
1865ի " " " 85-	
1859ի " " " 85-	
1872ի " " Լ.	26-

Օսմանեան լիրան 100 դուրուլէն

Մէնիսիյէ	106-24
Մէթալիք	121-
Պղինձ	178-
Թղթաղրամ	550-
Բուսիոյ բոլ	89-18
Գաղղիական լիրա	87-8
Անգղիական " "	109-
Դրիմից	51-

Հաւերու և այս տեսակ կենդանեաց պատահող որդերը ջնջելու միջոց

Հաւեր և այս տեսակ կենդանիներ պահողները՝ շատ անգամ անոնց մեծ մասին որդանց զոհ երթալը կտեսնեն: Ահա՛ այս վրէժի (չիշէ) «Սիւլֆուր տը քարպօն» դիր հաւնոցին մէջ, որ ցնդելով կլնջէ հաւերուն վրայ և հաւնոցին մէջ գտնուած որդերը: Բայց պէտք է գիտնալ, որ սոյն դեղը հաւնոցին մեծութեան կամ փոքրութեան համեմատութեամբ ըլ-

լալու է, այսինքն, եթէ հաւանոր
մեծ է՝ շատ, եթէ փոքր՝ քիչ դը-
նելու է, ապա թէ ոչ՝ փնաս կը-
պատճառէ։ Այս դեղը դնելէն
քիչ մը վերջը, հաւանորին օդոյն
նորոգման համար՝ պէտք է հաւ-
նորին դռներն ու պատուհանները
քիչ մը բաց թողուլ։ Յիշը երբ
դրուի հաւանորին մէջ, պէտք է
գոցել բերանը, բայց ոչ բոլորովին,
այլ այնպէս որ մէջի նիւթը կա-
րենայ ցնդիլ։

Չորցած ծաղիկներուն բնական դոյնը
պահելու միջոց

Երկար ժամանակէ հետէ բու-
սաբաններուն հետազոտութեան
առարկայ եղած է՝ ծաղկանց բը-
նական դոյնը պահել, զոր շատե-
րը շատ շուտով կ'որոնցունեն։
Աւստրիական բուսաբանական
թերթ մը այս անգամ կ'անու-
ցանէ, թէ չորցուելիք ծաղկները
պէտք է ընկղմել մէկ մաս «Ասիտ
Խոր» (թուղ բուհու) և
600 մաս «ալքոհոլ» բաղկացեալ
գաղջ հեղուկի մը մէջ։ Սոյն գոր-
ծողութիւնը ծաղկանց չորնալը
կ'փութացնէ, բնական գոյներն
անփոփոխ պահելով։

Ի Լ Ա Ն ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՄԻԷՐԻ

Նիզամիյէ էլպիսէ անպարընա՝
հէման թէպիմ օլունմադ վէ մադ-
պուզ սէնէտինին վիրուտի իլէ
մուամմէլէսինին խիթամընտա, պէ-
հասը հէման երգիւիք գայիմէ
երգ զուրուշա օլարագ, նիզամիյէ
խաղինէսինտէն վիրիմէք շարթը
իլէ միւսայիւս օլունմադ պէշ
պին գըյէ Գասթամաւնի իփինին
պէհէր գըյէսի եէկիրմի պէշ զու-
րուշա թալիպի էօհտէսինտէ օ-
լուպ՝ իշպու իլուլը բուսինին եէ-
կիրմի պէշիննի բաղար իրթէսի
կիւնի գարարը գաթիսի վիրիլէ-
նէյինտէն՝ իթա իթմէյէ թալիպ
օլանլէրին եէվմի մէզքիւրտէ սա-
աթ սէքիլտէ Տարը-Շուրայի աս-
քէրիյէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։

Պապը սէրասքէրի

24 իւլ 1878

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ի ՆԱՍՏ

ԱՐԱՐԱՏԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՆՈՅ Ի ՎԱՆ

Արարատեան ընկերութիւնն
աղղէն գտած համակրութենէն
քաջախելուած, մի վարժարան
կը բանայ նաև Վան քաղաքին
մէջ, յատկապէս այն նպատա-
կով որ վարժապետներ պատրաս-
տէ։ Հետեալպէս ընկերութիւնն
կընդարձակէ այժմ իւր գործի
ասպարէզ, տարակոյս չունենա-

լով որ աղղին կողմէն ալ աւելի
եռանդուն համակրութեան և
խրախուսանաց պիտի արժանա-
նայ։ Ընկերութեան նպատեւ
ուղղներու դիւրութեան համար՝
առաջիկայ հինգշաբթի օրէն
(սեպտ. 14) սկսեալ, հանգանա-
կութիւններ պիտի լինին հետե-
ւեալ տեղերը ուր կարող են դի-
մել հայրենասէր աղղայինք և
բաժանորդագրութեամբ կամ մի-
անուագ նուիրատուութիւննե-
րով օգնել Արարատեան ընկե-
րութեան։ Նուէրներն կը փոխա-
րինուին ընկերութեան վաւե-
րացուած տոմսակներով։

Նուիրատուութեան համար ո-
րոշեալ տեղերն են.

Ղալաթիա. Գոմիսիօն-խանի
թրամվայի ճանքուն դրան դի-
մացը սեղանաւոր Յ. Կիւլեան
Յակոբ Էֆէնտի։

Ղալաթիա. Գոմիսիօն խանի
մեծ դրան քով սեղանաւոր Եր-
արդեան Յովհաննէս Էֆէնտի։

Պոլիս. Եէնիճամի Զիլիկիր ճառ-
տէսի Ս. Ղուկասեան գրատուն։

Պոլիս. շուկայ, Վարախճի խա-
նի քով սեղանաւոր Գ. Պարտիզ-
պանեան Էֆէնտի։

Տ Ա Ր Ե Ր Ք ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԼԵՋՈՒԻ

Աշխատասիրեաց

Մ. ԱՅԻԿԵԱՆ

Սոյն գիրքը որ թուրքերէն,
պարսկերէն և արաբերէն մասե-
րէ կը բաղկանայ, Օսմանեան լեզ-
ուի կանոնները հայերէն լեզուաւ
կը բացատրէ, իսկ մը գիտողու-
թիւններով և պարսկերէն ու ար-
աբերէն առակներով։

Սոյն երեք մասերը մեկտեղ
ըլլալով կազմուածը՝ բոլոր գրա-
վաճառաց քով կը ծախուի, զին
1 քառորդ մէծիտ։

Շատ առնողներու հետ անձամբ
սակարկութիւն կըլլայ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Այս անգամ Երուսաղիմայ վա-
նական մամլէն ընտիր տպագրու-
թեամբ և կազմուածով իւրոյ ըն-
ծայեալէ, աղղային վարժարանաց
գասաղիքը ըլլալու յարմար և օգ-
տակար ռոնով։ Կգանուի մայրա-
քաղաքիս բոլոր Հայ դրամաճա-
ռաց խանութները։

Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ա Ր Ա Ն

Գ Ր Ե Յ

Ս.

Սոյն փոքրիկ երկասիրութիւնը,
որ եղբայրական սիրոյ ձօն մ'է,
կը պարունակէ գողտրիկ խորհրդ-
գածութիւններ, որ պատիւ կը
բերեն երիտասարդ հեղինակին։

Կեդրոնատեղին է Սրապեան
Պաղտատար աղայի գրատունը,
Մէրճան փողոց, և կգանուի նաև
բոլոր գրավաճառաց քով։

Գին մէկ հինգնոց թղթագրամ։

Առաջիկայ 1879 տարւոյ Օրա-
ցոյցը՝ այժմէն Երուսաղիմայ վա-
նական մամլէն գեղեցիկ տպագ-
րութեամբ իւրոյ ընծայուած, և
մայրաքաղաքս զրկուած ըլլալով,
բոլոր Հայ գրավաճառաց խա-
նութները կ'լաճառուի, ի դին
100 փարայ, ընթացիկ։

Այս թիւ ֆանօզ գարիյէսինտէ տէմիր
եօլուն վէ շէհիբին արաբնտա 5000
արշըն պիր արա, իրի նօմբայա խա-
պէթ խալէք 5000 առիտ պիլէթ իւզ-
րէ վէ հէր պիր պիլէթ 5/4 մէծիտի-
յէյէ պիր միւստէթաէն պէրու փիյան-
գոյա գօնմուշ օլուպ, իշպու փիյանգօ-
նուն պիլէթէրինտէն հայրճասը սա-
թըմը վէ պիր թարափտան սաթը-
մադտա օլուպ, ահալիլիլէ րէսմէն պէ-
յան խալէրիլ քի մէզքիւր փիյանգօնուն
քէշիտէսի Պէյօղլունտա իլիքէնպուրկ
լօքանթասընտա 1878 սէնէի էֆրէննի
գեկտեմբեր 29 ընճըրաղար կիւնիւ ա-
լաֆրանկա սաաթ 2 տէ, էօյլէնտէն
սօնրայ ինտէլ ալէմ վէ այրեմ 12 քի-
շիտի միւրէքքէպ պիր գօմիսիօն մա-
րիթէթիլլէ իճրա օլունմադ տըր, վէ
փիյանգօի մէզքիւրին վատէսի իրթա-
մընա տէկին պիլէթինտէն սաթըն ալ-
մայա արղիլէքշ զաթլար դիլրտէ պէյան
զըլընտա մահալլէրտէ պուլապիլիլէր։
Պէյօղլունտա Լուքանպուրկ լօքան-
թասընտա, միւսիւ վէքտա, (թիւնէլ ըս-
թաթի զարդուսընտա կէօղլիլէքշիւ
մաղաղաթը) լըպօն վէ Պուրտօն, (Ս'օս-
քօթ սարայը գարընտընտա շէքէրնի-
կալաթատայ Գարայ (Գարաքէօյտէ-
քէօրիւ եօլունտա սարաֆ) Բ. Ա. ֆ-
քէր Գարաքէօյտէ ձէնիօ Գիլիպ լօ-
քանթաթ գարընտա սարաֆ) Մի-
ցայոյ գարտալար (Վոյլաթա դապիլէ-
սի գարընտա շէքէրնի) Մտամպու-
տա միւսիւ Բիտտօֆ վէ Գալիլէի մա-
ղաղաթ (Չաքմաքշլար եօգուշունտա
Յալիլեան խանըն եանընտա)։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԹԱՐՄ ՊԱՐԱՄԱԹԻ

Կ. Պոլիս Ֆինճանըլար եօգուշու
Ամերիկայ խան թիւ 27

Ղալաթիա Երեւան քաղաքը թիւ 51

Ամերիկայ պոպսիմատի արհես-
տին մէջ համաւաւոր հանդի-
սացող Յ. Գ. Չֆէնուորեան կը
պատրաստէ Եւրոպայի կերպով,
այսինքն շաքարով, իւղով և կա-
թով շինած ամանաւորներ պապ-
սիմաթները, նախաճաշի և թէյի
հետ միասին խիստ անուշահամ
ուտելիք մը և մանկանց ու հի-
ւանդաց համար ախորժելի և
անհրաժար ըլլալով, նաև Եւրո-
պոյէն եկածներուն վերայ նա-
խաճաշ կը սեպուին իրենց
թարմութեան և գնոյն աժնու-
թեան մասին։

PILULES HOLLOWAY ԴԵՂԱՆՏԻ ՀՈՒՂԱՅԻՆԻ

Էկարդի, ստամոքսի և աղիքներու
ամեն տեսակ անկարգութեանց համար
խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև
ձգային տկարութեան, ուժաթափութեան
և տխրութեան համար, կը ջնջէ և ան-
հետ կընէ ամեն տեսակ անլափառ
ութեանց հետքերը։ Սրտի և երիկա-
մանց վրայ օգտակար աղղեցութիւն
մ'ունի, արիւնը մաքրելով նոյա խան-
գարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ, և
զրգուելով կենսական գործարանները
կը գորացնէ։ Իւր դեղական մեծ աղղե-
ցութեամբ սրտախառնութիւն, կուճ-
ուութիւն, մաղձային հիւանդութիւն-
ներ, որովայնի մէջ լեցուած կաղեր,
զլիք ցաւեր կը վանէ, մարտողութիւնը
կը չափաւորի, և մարմինը մաքրելով
բոլոր այն աղտոցութիւններէ որ շատ
անգամ զանազան հիւանդութեանց ըս-
կըլնապատճառ կըլլան, առողջ ուժեղ,
և բնական զիրքը կըզգենու։

ONGUENT HOLLOWAY ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒՂԱՅԻՆԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք
բուժելու մասին ունեցած պայտամական
յատկութեանցը չհաւատարի բնա ու-
րիւր մը հին կամ նոր թուանոր
վէրքեր, ունեցը, քաղցիկը (շիրիփէյէ),
սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բու-
րովին կանցնին և կամ կը լաւանան, օգ-
տակար է նաև հարբուխի, հաղի, սրտի
բարախման, մանուանդ օղացաւ (եէլ)
ըսուած հիւանդութեան։ Իւր կապուրիլ
և զօրաւոր աղղեցութեամբ խոյլ (սը-
րաճա) հիւանդութեան ապականիլ զօ-
րութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը-
զիմաղրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղա-
նակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տու-
փի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղա-
վաճառներու քով, և մասնաւորապէս
Պահէ-գաբու թալ խանի կողմերը Պ.
Գասպարեանի գեղարանը՝ Ն. Դ' կը-
ծախուի։

Աւելի առնել ուղղը կը հրաւիրուի
առ հեղինակին տօքթօր Հոլլուէի ի Լօն-
տօն Օքսփորտ փողոց թիւ 555։

ՊԱՏՄԱՆՔ ՓՈՒՆՁԻ

1. Փունջը ՉՈՐԵՐԵՏԱԹԻ և ՇԱՐԱԹ
օրերը կը հրատարակուի։
2. Տարեկան բաժանորդագիրն է մի-
այն չորս արծաթ մէծիտ կանխիկ վը-
ճարելի, թէ մայրաքաղաքիս և իւր ար-
ուարձանաց և թէ գաւառաց համար։
3. Վեց և երեք ամաց համար ալ
բաժանորդ կընդունուի։
4. Տեղական և դաւառական թղթա-
տարութեան ծախքը խմբագրութիւնը
պիտի վճարէ։
5. Հասը 2 դուրուշ է, և կը գտնուի
ամեն Հայ գրավաճառաց խանութները
և ձեռքէ ծախողներու քով։
6. Թանուցման տողը 5 դուրուշ է մէկ
անգամի համար։ Աւելի աժան կըլլայ
աւելի անգամներու համար։
7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ
և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ.
Ս. Արաճաճեան Կ. Պոլիս Պաղղաղար
Նաֆէյէ խան վերի յարկ թիւ 16։

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Երուսաղիմի խան վերի յարկ թիւ 12